

חרבות ברזל: איך משלימים את הניצחון?

מאת אל"מ (מיל') שי שבתאי

מבט מבס"א, מס' 2,259, 25 בינואר 2024

תקציר: צה"ל מנצח במלחמת חרבות-ברזל, ומעמדה של מדינת ישראל מתחזק. החמאס הפסיק לתפקד כארגון וכמערכת צבאית בכל מקום שצה"ל הגיע אליו, הישגים משמעותיים בעסקת החטופים, ששברה את הדפוס הרגיל בתחום זה, הצלחות מבצעיות משמעותיות מול חזבאללה, פעילות הקואליציה האמריקנית נגד האיום החות"י, השינוי החיובי בגישה הרוסית לאור ההצלחות הישראליות, התמיכה מצד הודו ויפן והגישה המאוזנת מבעבר בדעת הקהל הבינלאומית. האתגר הגדול הוא לשמר ולהגדיל את המומנטום החיובי. לשם כך יש להמשיך במערכה ולנצל את ההזדמנות לתהליך בנייה מחדש בחסות אזורית ובינלאומית, שתיצור בעזה ממשל מקומי חדש הממוקד בצרכי האוכלוסייה, שיהווה משקל נגד אפקטיבי לכל ניסיון השתלטות מחדש של חמאס.

הכישלון הביטחוני-צבאי של ה-7 באוקטובר 2023 מחפיר בכל קנה מידה, בקריסת אבני יסוד בתורת הביטחון הלאומי, בהתרסקות כל קווי ההגנה ובתוצאה הנוראית של טבח וחטיפת אזרחים. יותר משחמאס הצליח, ישראל כשלה. במצב זה באה לידי ביטוי הרוח הישראלית של תעוזה, אלתור והקרבה. מעשי גבורה מדהימים שהצילו חיי אדם רבים, התרחשו באותו היום, אך חבל שנאלצנו כמדינה להגיע לצורך בהם.

מהבור העמוק שישראל נכנסה אליו, הצליחו צה"ל, מערכת הביטחון ומערכות קריטיות נוספות - בדגש על הבריאות - להוביל את ישראל לניצחון מובהק. הוא עדיין לא הושלם, ויש דרך על מנת להשלימו, אך מה שהושג עד כה משמעותי בכל קנה מידה.

בראש ובראשונה חמאס הפסיק לתפקד בכל מקום שצה"ל לחם ולוחם בו. הלחימה המשולבת של צה"ל מוטטה את היכולות הצבאיות והשלטוניות שלו אף מעבר לאזורים, שצה"ל הגיע אליהם קרקעית. הביטויים לכך רבים: מהירידה בהיקף ההתנגדות לצה"ל ומעבר להישרדות בתת הקרקע או נסיגה, דרך יחס האזרחים כלפי הארגון ועד הפגיעה הקשה ביכולת הפיקוד והשליטה הצבאית והאזרחית של ההנהגה.

הדבר בוצע עד כה ביחס הרוגים בין צה"ל לבין פעילי חמאס וגא"פ של למעלה מ-1:40. זהו יחס גבוה מאוד בכל קנה מידה – אחד מהגבוהים בהיסטוריה – והוא מבוסס על יעילות ועליונות מבצעית כמעט מוחלטת של צה"ל הנובעת מהחיבור בין לוחמת הקרקע לבין סיוע אווירי קרוב ואפקטיבי, לשילוב בין מודיעין מדויק לבין יישום מבצעי בשטח ותהליכי הפקת הלקחים והלמידה של צה"ל המקדימים את אלו של האויב.

הישג משמעותי נוסף הנו היחס נמוך במיוחד בין לוחמי אויב הרוגים לבין נפגעים אזרחיים. גם אם נניח, שכל 24,000 ההרוגים שהפלסטינים מדווחים עליהם (נכון לזמן הכתיבה) הם אזרחים ומהצד האחר שצה"ל הרג כ-9,000 מחבלים על-פי ספירתו, מדובר על יחס של פחות מ-1:3. בהינתן חפיפה בספירת ההרוגים הוא אף מתקרב ל-1:2. גם זה יחס חריג בכל קנה מידה – אחד מהנמוכים בהיסטוריה. צה"ל משמיד את האויב, תוך שהוא פוגע בהיקף יחסי נמוך מאוד של אזרחים והופך את המלחמה לאחת המלחמות ה"נקיות" בהיסטוריה. השילוב בין שני היחסים – של לוחמים נפגעים בשני הצדדים ושל לוחמים לאזרחים בצד העזתי – מצביע על יכולות מבצעיות גבוהות מאוד של צה"ל – למרות בעיות כמו ריבוי אירועי ירי דו-צדדי – אפקטיביות ההזהה של האוכלוסייה והדיוק הגבוה בתקיפה בהפחתת נזק אגבי. עוצמת הפעלת הכוח הישראלית והצלחתה גם מסייעת, לפחות בינתיים, לכבוש את פוטנציאל הטרור באיו"ש.

עסקת שחרור החטופים בסוף נובמבר היוותה הישג משמעותי להפעלת הכוח. ישראל לא נגררה לעסקת 'הכל תמורת הכל', כשהינה לא רק בלתי אפשרית מבחינה מעשית, אלא מהווה סכנה מוחשית לביטחון אזרחי ישראל בארץ ובחו"ל ומהווה תבוסה אסטרטגית. במקום זאת הצליחה ישראל להגיע, באמצעות הלחץ הצבאי, להסדר ששחרר חטופים רבים תמורת שחרור מוגבל ומידתי של אסירים פלסטינים.

בצפון חזבאללה מורתע מפתיחת מלחמה כוללת, ועל בסיס השילוב בין פינוי זמני של האוכלוסייה (רצועת ביטחון בשטחנו) לבין פגיעה מדויקת בלוחמי חזבאללה בדרום מצליח צה"ל לשנות את יחסי הכוחות בין הצדדים. היחס בהיקף ההרוגים בין צה"ל לבין חזבאללה עומד על 1:20. הדוגמה המובהקת למגמה החיובית היא האיפוק היחסי של חזבאללה בתגובה על הפגיעה בבכיר חמאס ערורי בליבה שלו בדאחיה בביירות ועל סיכול מפקד כוח רדואן המיוחסים לישראל.

סוגיית ההפרעה האלימה של החות'ים בתימן לתנועה הימית בים האדום מטופלת כבעיה גלובלית על-ידי קואליציה בהובלת ארצות הברית. החות'ים משלמים מחיר על התנהגותם הפירטית. אפילו סין – על אף שהיא מגלה במלחמה הזו את חולשתה כמעצמת על משום, בין היתר, שהיא בוחרת בקו הקל של התעלמות מההתנהלות החות'ית המאיימת על נתיב סחר מרכזי מבחינתה – כבר הביעה באמצעות שר החוץ רצון בהסרת האיום על חופש השיט.

איראן מתחמת את פעולותיה, ונמנעת מעימות ישיר עם ארצות הברית וישראל. המשטר האיראני מורתע מפגיעה נרחבת בישראל גם כאשר מחוסל בכיר בכוח קדס, ומתבסס על פעילות פרוקסי בזירות אחרות (סוריה, עיראק) על מנת לנסות לפגוע בכוחות ארצות הברית ובישראל. ההצלחה בתחום זה מוגבלת מאוד, בין היתר, כתוצאה מהתנהלות מבצעית אמריקנית ואמצעי ההגנה האקטיבית המתקדמים של ישראל.

הישג נוסף של הניצחון הצבאי הוא השינוי בגישה הרוסית כלפי ישראל. התגובה הראשונית של מוסקבה הייתה רעה מאוד עבור ישראל. רוסיה הריחה חולשה ישראלית והזדמנות זהב לנגח את ארצות הברית ולהפנות את הקשב מהמלחמה באוקראינה, והפגינה גיבוי לכאורה לחמאס. ההצלחה הצבאית הישראלית הביאה את הרוסים – הפועלים מתוך הסתכלות ריאלית קרה ומבוססת אינטרסים על המאזן האסטרטגי – לאזן מחדש את מדיניותם וליישר קו עם היחס הקודם שלהם כלפי ישראל בשנים האחרונות, שהוא שלילי ברמה הפומבית, ומאזן הרבה יותר בשיח מאחורי הקלעים.

הפשעים נגד האנושות שבוצעו ב-7 באוקטובר וההבנה של ממשלים ומומחים בעולם שלא ניתן לייחס לפעולה הצבאית הישראלית חוסר מידתיות קיצוני מזינים גם את שינוי הטון הציבורי כלפי ישראל. אם שמים בצד את המיעוט הצעקני של הפרוגרסיבים

הקיצוניים וקפיצה בהחצנה של גישות אנטישמיות, הרי שדעת הקהל הכללית כלפי ישראל היא המאוזנת ביותר שניתן היה לצפות לה. הביטוי המובהק לכך הוא המאבק על נשמת האוניברסיטאות בארצות הברית, שבהם גרמה תגובת היתר הפרוגרסיבית – המהווה למעשה תמיכה ברצח העם שהתרחש ב-7 באוקטובר – למהלך נגדי שדוחק את תפיסות ה-Woke ואת הקישור השלילי התמידי של ישראל אליהן בשיח.

הישג משמעותי נוסף של המערכה הוא התחזקות הברית בין ישראל לשותפותיה העולות בעולם. העמדות הפרו-ישראליות המובהקות של גרמניה, הודו, יפן, במידה מסוימת דרום קוריאקה וקפיצת המדרגה של הנשיא החדש בארגנטינה – שמפצה במידה מסוימת על ההתרחקות (הזמנית?) מברזיל - מסמנים את השותפות בקואליציה הבינלאומית החדשה של ישראל. לפחות לגבי הודו ויפן ניתן להגיד, שהקואליציה הביטחונית – מדינית שבנתה ארצות הברית ולצידם ההישגים הצבאיים הישראליים מהווים זרז משמעותי להתייצבות הבטוחה לצד ישראל.

אם כן, בשורה התחתונה בסיום מאה הימים הראשונים למלחמה ניתן לדבר בביטחון על מומנטום של ניצחון צבאי ישראלי מובהק, שיש לו משמעויות עמוקות על מעמדה האסטרטגי של ישראל.

האתגר הגדול ביותר הוא לשמר ולהגדיל את המומנטום החיובי. אסור לישראל להגיע לנקודה של מיצוי אסטרטגי, ולכן עליה לדחוף בכל הכוח את מאמצי ההמשך שיבטיחו את היתרון האסטרטגי המובהק.

הדרך העיקרית לעשות זאת היא להמשיך בלחימה. השוני – שיילך ויתבהר להנהגה של חמאס בעזה – הנו שהפעם לא תהיה הפסקת אש מוחלטת – אולי הפוגות זמניות בהחלטה ישראלית – שתאפשר לסנוואר להתרווח על הכורסה מעל פני האדמה. המשך המערכה נגד תשתיות חמאס והחיפוש המתמשך של הנהגת חמאס מעל ומתחת לקרקע יישאו בסופו של דבר פירות. כל עוד הם נמצאים בעזה – ויש לחתור לכך שזה לא ישתנה – מנהיגי החמאס מנוטרלים למעשה, וישלמו בחייהם על כל טעות קטנה שיעשו, דבר שסבירותו הולכת וגוברת ככל שעוברים הימים במחבואים מתחת לאדמה. על צה"ל להמשיך לרדוף ולחסל את היכולות הצבאיות של חמאס ולפרק את הארגון – מה שמכונה בצבא ארצות הברית Degradate and Destroy - על מנת להשלים את השבת השקט לעורף האזרחי ולייצר מצב שבו לא תהיה לחמאס כל השפעה מהותית על עתידה של עזה.

במסגרת המבצעים הצבאיים על ישראל להשתלט על רפיח ועל מרחב הגבול עם מצרים. ישראל צריכה לחנוק את היכולת של גורמי הטרור – ארגונים כמו חמאס וגא"פ וגם חדירה של גורמי ג'האד עולמי ואלקאעדה – להתחזק. הדרך העיקרית לעשות זאת היא על-ידי חסימת 'הכביש המהיר' של ההברחות בגבול עם מצרים. כל הסדרה עתידית של שלטון מקומי חדש בעזה צריכה לכלול התעקשות ישראלית מחודשת לשלוט בתנועה בין הרצועה לבין מצרים.

ההשתלטות על רפיח מחייבת טיפול ברכיב האזרחי. באזור רפיח יש כיום מאות אלפי פליטים, ויהיה צורך להבטיח את התפנותם כדי להשלים השתלטות על המרחב. הנעת האזרחים מאזור רפיח היא הזדמנות מצוינת להחזיר את האוכלוסייה לצפון עזה ולהתחיל בשיקום האזרחי. מצב בו תושבי עזה משקמים את התשתיות ואת הבניינים שנפגעו במלחמה באופן מנוהל על-ידי גרעין של ממשל עצמי אזרחי-מקומי ובגיבוי של מעטפת חיצונית המורכבת מגורמים בינלאומיים ואזוריים, הנה חלק מתמונת הניצחון הישראלית. על ישראל להבטיח שחמאס לא יוכל להיות הכוח האזרחי המוביל ברצועת עזה, ודבר זה יכול לקרות רק אם יתפתח כוח מקומי בעל יכולות ועוצמות, שיהווה כתובת ברורה

לצרכי האוכלוסייה. תוכנית שיקום אזרחית של עזה המופעלת על-ידי המקומיים וממונת ומנחת על-ידי גורמים חיצוניים היא ניצחון ישראלי ברור.

בסוגיית החטופים הכואבת יש לשאוף לחילוץ של כמה שיותר בחיים בשלוש דרכים: מבצעים צבאיים, ניהול משא ומתן ועסקאות מקומיות (חטופים חיים תמורת חיים) עם גורמים מקומיים המחזיקים בהם והצעת פרס כספי גבוה לכל מי שיעביר לידי צה"ל חטופים בחיים. אין טעם או היגיון בלהמשיך לקדם עסקה כוללת עם חמאס המבותר והמפוצל.

בחזית הצפון נכון לחתור להסכמות בינלאומיות שבבסיסן בקרה בינלאומית על התרחקות כוחות חזבאללה מהגבול. הסדרים כאלו יוכלו להחזיק למשך זמן ממושך, אם תימשך הפגיעה של צה"ל בחזבאללה עד להסכמה ומניעה ככל הניתן של נפגעים בצידנו, ואם לאחר השגתם יתייצב צה"ל בהגנה חזקה על הגבול ויגיב על פרובוקציות של חזבאללה. עם זאת, ברור שעל מנת לפתור לעומק את אתגר חזבאללה – כפי שנעשה בעזה עם חמאס – נדרש מהלך רחב בהרבה.

הגדלת היתרון האסטרטגי של ישראל מחייבת גם מיצוי של ההזדמנויות המדיניות. החשובה ביותר היא ניצול הירידה בניראות הלחימה על מנת להרחיב את הסכמי אברהם באמצעות הסכם עם סעודיה והאצה מחדש של היחסים עם מאע"מ ומדינות אחרות. ניצחון צבאי ברור וקידום תהליך השיקום בסיוע מעטפת אזרחית הם התנאים המאפשרים להתקדמות הזו.

מול ארצות הברית קיים אתגר מהותי הנובע מכך שאנו בשנת בחירות. על ישראל לתמרן בין המשך הקשר ההדוק עם המערכת האמריקנית בראשות הנשיא ביידן המבצעת בהובלתו צעדים עמוקים – חלקם חסרי תקדים – של תמיכה בישראל בעת מלחמה, לבין העובדה שכל אחד מהמועמדים הרפובליקנים בעלי הסיכוי הנו אוהד מובהק של ישראל. ישראל תצטרך להתנהל בזירות יתרה במישור הפוליטי, אך קיימת הזדמנות למנף את המנגנונים והתהליכים המבוצעים בהצלחה רבה במהלך המלחמה – בדגש על בניית הקואליציה הבינלאומית ומהלכי ההרתעה האמריקנים נגד איראן – על מנת לקדם את הדיון על התמודדות ארוכת הטווח עם איראן ושלוחותיה כולל חזרה לדיון משותף בסוגיית הגרעין, שנדחקה לצד עקב המלחמה.

מאמץ אחרון שיצוין למינוף הניצחון הצבאי הנו העמקת השיח עם גורמים בינלאומיים. מצד אחד יש למצות את התמיכה והשותפות שנבנתה עם גרמניה, הודו, יפן ומדינות נוספות על מנת להאיץ את שיתוף הפעולה המדיני והצבאי. מהצד האחר יש לשאוף לחזור לדיאלוג החיובי עם רוסיה, שהשתבש לאחר פרוץ המלחמה באוקראינה והתפתחות הצורך הרוסי באמל"ח איראני. העוצמה הישראלית המופגנת בעזה ובזירה הצפונית מאפשרת לחזור לדיאלוג פתוח וביקורתי עם מוסקבה, שהוביל בעבר להבנות משמעותיות בסוגיות הסורית והאיראנית.

ואולי החשוב ביותר הוא לנצל את הניצחון לשינוי בשיח הפנים ישראלי. הדור הנוכחי של ההנהגה הישראלית בשני צידי הקשת הפוליטית כשל ברובו ב-7 באוקטובר, בפילוג הקיצוני המיותר סביב הסוגייה החוקתית, בניהול המשבר הפנימי בשנים שלפני ובקביעת המדיניות כלפי עזה לאורך השנים. נכון יהיה, כפי שקרה לאחר מלחמת יום כיפור, שהדור הנוכחי של ההנהגה יפנה את מקומו לדור צעיר יותר. לצד הסוגייה המדינית – ביטחונית האתגר הגדול ביותר הוא לנצל את ההתאוששות - הצפויה והמהירה יחסית של ישראל לאחר משבר או מלחמה - להאצה של הכלכלה הישראלית תוך יצירת איזונים חדשים, למשל, בהיטק ובינו לבין ענפים אחרים, בין גידול וייצור עצמאי לבין יבוא על

מנת להבטיח בין היתר ביטחון תזונתי גם במצבי משבר ובין אנרגיה מסורתית לאנרגיה מתחדשת על מנת לפזר סיכונים.

ישראל היא מדינה 'מאניה דפרסיבית' ולא מווסתת של קצוות: נפילה לבורות והגעה לפסגות. דבר זה נובע מההיסטוריה של העם היהודי, אך מועצם על-ידי השיח הפוליטי, מאפייני הסיקור התקשורתי והדינמיקה של האולפנים הפתוחים המלבים דעתנות, יהירות וביקורתיות יתר. רווח גדול מאסון ה-7 באוקטובר יהיה תהליך של תיקון בכל אלו.

אל"מ (מיל") שי שבתאי הוא חוקר בכיר במרכז בס"א, מומחה לביטחון לאומי, תכנון אסטרטגי ותקשורת אסטרטגית. אסטרטג בתחום הגנת הסייבר ויועץ לחברות מובילות בישראל. שי עומד לסיים את הדוקטורט שלו באוניברסיטת בר-אילן.